

Explicarea Botezului la Sfântul Ioan Gură de Aur

Numirile botezului

In Cateheza I, 2, din seria Montfaucon (P. G., XLIX, 225) Sfântul Ioan enumera denumirile botezului, cautand pentru fiecare din ele o baza biblica. El numeste botezul : curatire, curatire mistica, baie a renasterii, iluminare (cp. Evrei X, 32 si VI, 4), inmormantare (cp. Rom. VI, 4) taiere-imprejur (cp. Col. II, 11), cruce (cp. Rom. VI, 6), s.a.

Adresandu-se catehumenilor in Catehezele prebaptismale, Sfântul Ioan le spune ca li se explica slujba Botezului dinainte, pentru ca ei sa stie si sa se apropie de aceasta Taina cu o credinta si siguranta mai mare si sa se poata bucura din plin de generozitatea divina. Pentru a intelege mai bine cele ce se vor savarsi asupra lor, catehumenii trebuie sa aiba credinta puternica si sa vada cu ochii sufletului, cu ochii duhovnicesti, pentru a nu se gandi numai la cele ce cad sub simturi. Sub fiecare din formele riturilor vazute, ei trebuie sa vada lucrarea nevazuta a lui Dumnezeu.

Exorcismele

Vorbind despre rostul exorcismelor, Sfântul Ioan spune : "Trebuie sa stiti pentru ce dupa cateheza zilnica noi va trimitem spre glasurile exorcistilor. Caci aceasta nu se face nici degeaba, nici la intamplare. Ci, intrucat va pregatiti sa primiti pe imparatul ceresc, de aceea dupa cuvântul nostru de invatatura, luandu-va in primire cei randuiti spre aceasta, ca unii care impodobesc o casa pentru imparatul care va sa vina in ea, asa curatesc ei constiinta voastra prin acele infricosatoare cuvinte, care alunga toata violența celui rau, si o fac vrednica de venirea (prezentă) imparatului. Caci e cu neputinta ca diavolul, oricat de rau si oricat de neimblanzit ar fi, sa nu va paraseasca, cu mare grabire, dupa rostirea acelor cuvinte infricosatoare si dupa invocarea Stapanului obstesc al tuturor. Si apoi, chiar acest rit toarna in suflet multa evlavie si il indeamna spre multa, zdrobire de inima".

Efectele exorcismelor erau deci: alungarea demonilor, curatirea mintii si pocainta inimii, adica pregatirea psihologica a catehumenului pentru primirea adevaratului sau stapan si imparat.

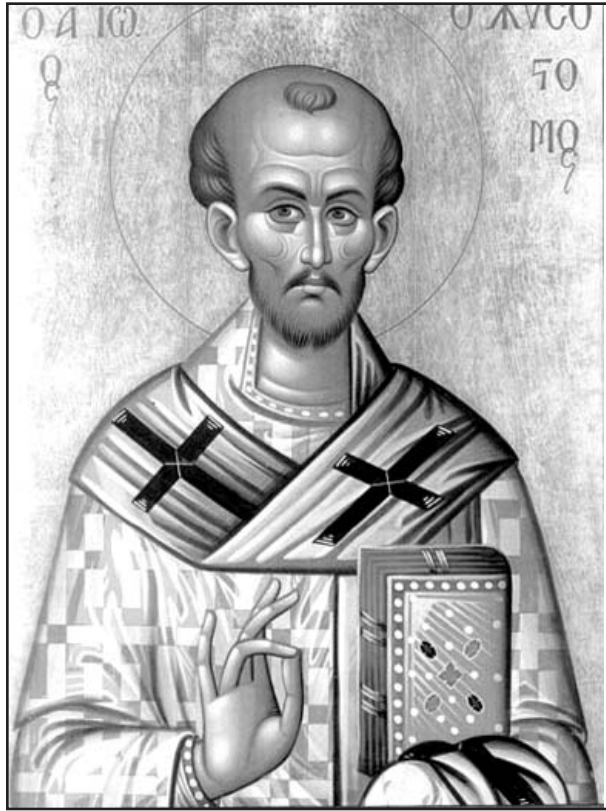
Sfântul Ioan nu pierde prilejul de a accentua acum perfecta egalitate a tuturor candidatilor la botez in fata Bisericii si a misterului crestin, indiferent de conditia sau starea lor sociala : "Ceea ce e vrednic de admiratie si paradoxal (de necrezut) este ca aici dispare orice deosebire si orice nepotrivire de rang social. Caci daca (in viata sociala) unul este in vreo dregatorie lumeasca, altul se mandreste cu bunul sau neam, altul cu slava din aceasta viata, aici insa si unii ca acestia stau la cot cu cersetorul si cu cel imbracat in zdrente, iar adesea si cu orbul si cu schiopul si nu se rusineaza de cele ce se savarsesc ; caci ei stiu ca in cele duhovnicesti toate acestea nu au nici un pret, ci se are in vedere numai starea de curatie a sufletului.

Afirmarea unor asemenea conceptii si atitudini crestine, cu atata claritate si fermitate, in acest al patrulea veac al erei crestine, in care toata organizarea societatii pagane sclavagiste se intemeia tocmai pe diferenta profunda dintre clasele sociale, avea desigur sensul si importanta unei adevarate revolutii sociale; si aceasta o face Sfântul Ioan in multe din omiliile sale.

Atitudinea exterioara a catehumenilor, care vin la exorcisti desculți, dezbracati (acoperiti cu o simpla tunica sau manta) si cu mainile intinse spre cer, simbolizeaza durerea pe care o simt cei tinuti in lanturile diavolului, prin aceasta ei arata starea lor de captivi, de robi care vor sa se elibereze din tirania celui rau si totodata se pregatesc sa intre intr-o noua captivitate, sa primeasca jugul, cel usor de purtat, al lui Hristos.

Nasii

Sfântul Ioan se adreseaza apoi crestinilor care garantau pentru catehumeni (astazi nasii), atragandu-le atentia asupra raspunderii ce si-au luat si asupra datoriilor lor de chezasi si indrumatori spirituali ai finilor lor pe calea virtutilor. Intrebuintand un termen de comparatie din viata economico-juridica a timpului, el ii aseamana cu ceea ce numim astazi giranti, adica cei care isi asuma raspunderea pentru plata solidara a unei datorii con-

tractata de altii si care, in caz de neplata datoriei de catre debitori, sunt pasibili de aceeași pedeapsa ca si acestia, ori trebuie sa plateasca in locul lor. Sfântul Ioan ii numeste parinti duhovnicesti (cei care primesc pe neofiti, indata dupa iesirea din apa Botezului), iar finii sunt fiii lor duhovnicesti; ei trebuie sa-si ia in serios angajamentul facut si sa supravegheze, sa indemne, sa sfatuiasca si sa indrepteze pe finii lor, cu o afectiune cu adevarat parinteasca.

Cele doua paragrafe (15 si 16) ale Catehezei II, din seria A. Wenger (op. cit., p. 141-143), consacrate de Sfântul Ioan nasilor la botez, constituie unul dintre putinele texte patristice care atesta existenta inca din vechime, a institutiei nasilor de botez.

Lepădările

Atitudinea de captivi, cu care catehumenii se infatiseaza inaintea preotilor si rugaciunea lor in genunchi, cu mainile ridicate spre cer, arata atat robia grea din care au scapat cat si pe aceea, mai usoara, a lui Hristos, in care intra de acum. Din formula sacramentală a lepădării ("Ma lepad de tine, satana..."), Sfântul Ioan explica numiai ce trebuie sa intelegem prin cuvintele "pompa (stralucirea) lui satan", care si pe atunci pareau, probabil, mai greu de inteles : tot felul de pacate, spectacolele pagane din hipodromuri si din teatre, intalnirile pline de rasete si de vorbiri nerusinate, prevestirile si ghicirile, auguriile si observarea timpurilor, incantatiile, amuletele, sarbatorile pagane etc. (Cateheza II, din P. G., XLIX, c. 239 si Cateheza III, din ed. Papadopoulos-Kerameus, p. 172).

Ajungand la acest moment din riturile baptismale, intruna din catehezele sale, Sfântul Ioan face o emotionanta digresiune, amintindu-si de ziua neuitata, in care si el rostise aceste cuvinte la primirea Botezului (circa 372) si regretand cu amar pacatele facute de atunci, pacate pentru a caror iertare el implora si pe catehumeni sa se roage, ca niste fii iubitori ; intr-o cateheza similara, el se aseamana cu femeile maritate mai de mult, care, atunci cand vad mirese tinere inaintand spre altar, plang pentru ca, dupa nunta lor, n-au stiut sa-si pastreze nepatat voalul alb de mireasa.

Unirea cu Hristos

Sfântul Ioan nu explica mai pe larg in ce consta unirea cu Hristos, dar prinde prilejul sa accentueze inca o data marea bunatate a lui Dumnezeu, Care, in schimbul acestor cateva cuvinte rostite de catehumeni, ne acorda, noua, care nu dam in schimb nimic, un tezaur intreg de bunatati spirituale.

Ungerea prebaptismală

Untdelemnul ungerii este si untdelemn pentru ungera atletilor, si parfum pentru ungera miresei, iar ungera sau pecetea se face sub forma semnului crucii, cum precizeaza Sfântul Ioan Gura de Aur in alte omilii. Preotul unge deci pe catehumen ca pe un combatant inrolat in arena luptelor spirituale si in acelasi timp ca pe o mireasa a lui Hristos, care se pregateste de nunta. Caci, dupa Sfântul Ioan, Botezul este mai intai o cuprindere in Hristos. Iar cei ce se inscriu in aceasta oaste spirituala trebuie sa creada in Dumnezeu si Tatal Domnului Iisus Hristos, cel consubstantial cu Tatal si intru toate

asemenea Lui, dar cunoscut in propria Sa ipostaza (Cateheza I, 20-21, din ed. A. Wenger, p. 119). Aci, in expunerea doctrinei hristologice ortodoxe, se pare ca Sfântul Ioan se inspira din Simbolul niceoconstantinopolitan. El combate in chip lamurit denaturarile ariene si sabeliene ale dogmei corecte, sfatuind pe catehumeni sa-si inchida urechile la discursurile partizanilor lui Arie si sa le spuna ca Fiul este asemenea cu Tatal dupa fire, iar pe aderentii lui Sabelie sa-i invete ca fiinta Tatalui si a Fiului si a Sfântului Duh este unica, dar sunt trei persoane.

Sfântul Ioan aseamana apoi Botezul cu o nunta spirituala. O mare parte din inceputul Catehezei, din seria publicata de A. Wenger, este consacrata de Sfântul Ioan dezvoltării acestei comparatii. Logodnica lui Hristos este Biserica, iesita din coasta lui Hristos, pe cruce, in timpul somnului mortii Sale trupesti; fiind formata din crestini, fiecare suflet devine logodnica lui Hristos prin Botez, Care il face sa intre in Biserica si sa devina partas la toate prerogativele ei. Sfântul Ioan foloseste, de altfel, aci, o comparatie paulina (vezi II Cor. XI, 2 : "...V-am logodit unui singur barbat, ca sa va infatisez fecioara curata inaintea lui Hristos"). Bunatatea si iubirea lui Dumnezeu este aceea care spala, curateste, iarta si uita pacatele si faradelegile care uratesc faptura umana a logodnicei, facand din ea mireasa curata, frumoasa si vrednica de camera Lui de nunta.

Aici insa nu e vorba de o unire carnala, ci de una spirituala ; Mirele (Hristos) nu cauta aici frumuseti trupesti, ci sufletul, ori ce fel ar fi el; nu cere nici avere, ci pune o singura conditie : uitarea trecutului si bunavointa pentru viitor. Dota adusa de mireasa este supunerea si angajamentele fata de sot. Darul pe care sotul il aduce sotiei inainte de nunta este manifestarea iubirii lui Hristos pentru Biserica Sa, pentru care s-a jertfit pe Sine, oa s-o curateasca prin baia propriului Sau sange varsat pe cruce, ca s-o sfinteasca si s-o faca sfanta si fara de prihana (comp. Efes. V, 25-27).

Botezul este in acelasi timp un contract sau o inoiala spirituala intre Hristos si candidatul la botez. Dupa cum in viata civila se incheie contracte (acte scrise) intre cel care incredinteaza cuiva bunurile sale si cel care le primeste, tot asa si aici, intre catehumen si noul sau stapan, de la care el primeste bunuri invizibile si perceptibile numai cu ochii credintei, se incheie o conventie, un contract sau un legamant, scris nu pe hartie si nu cu cerneala, ci in Dumnezeu, prin spirit; caci cuvintele angajamentelor rostite de catehumeni aici pe pamant sunt inscise in cartile ceresti de catre ingeri, care participa nevazuti la savarsirea Botezului si ele vor ramane nesterse pe vecie in ochii si urechile Stapanului ceresc. Sa veghem deci cu strasnice la respectarea contractului semnat la Botez, caci nu exista alta cruce, nici o a doua iertare (a pacatelor) prin baia nasterii din nou, spune Sfântul Ioan, afirmand unicitatea si nerepetabilitatea botezului. Si este mai usor sa pastrezi haina alba a Botezului, decat sa recastigi puritatea ei cu lacrimi si cu pocainta, dupa ce ai patat cu murdaria pacatelor. Acela care poate sa ramana curat, ramane toata viata sa un neofit sau proaspat luminat, meritand pe drept acest nume de cinst.

Intrucat, precum am spus, Botezul este o nunta spirituala, de aceea si serbarea lui tine sapte zile, adica toata saptamana Pastilor, ca si festivitatile nuntii; iar cand vesmantul alb al neofitilor se pastreaza pur, putem spune ca sarbatoarea baptismala dureaza toata viata.

Semnul sfant al crucii, facut la ungera, este ca o pecete pusa pe fruntea catehumenului.

Cea de a doua ungera prebaptismala (ungerea completa a trupului) se face "pentru a intari toate madularele lor (ale catehumenilor) si pentru a le face invulnerabile impotriva sagetilor celui rau".

Dezbracarea si goliciunea candidatilor, care se facea de altfel in vederea coborarii lor in apa botezului, care urma indata, aminteste si goliciunea primilor oameni in paradisi si nu constituie nici un motiv de rusine. "Adam si Eva erau goi si nu cunosteau rusinea inainte de a fi primit haina pacatului, care i-a umplut de rusine. Aici insa nu exista nici un motiv de rusine. Caci piscina botezului este cu mult mai buna decat paradisiul. In ea nu este sarpele, ci Hristos, Care face slujba initiatorii pentru renasterea prin apa si prin Duh Sfânt. Nu exista aci arbori frumosi si placuti la vedere, ci harismele Duhului. Nu e aci pomul cunostintei binelui si raului, nici lege, nici porunci, ci harul si darurile".

(Continuare la pagina 11)